

Fájdalom s gyalázat! igen, elfeledted,
 Az idők hulláma összecsap feletted:
 A történet elhagy, s lapjain tenéked
 Nem szentel jövőre egy betű emléket.
 Bocskai, Rákóczi, Bátori és Betlen
 Nagysága beárnyaz törpe lételedben:
 Ah, e dönthetetlen szikláit a multnak
 Elhúnyó napodtól szégyenben pirulnak!

Szív valál a multban, mely szünetlen vertél,
 A szent szabadságért lángoló szív, Erdély:
 Mikor zsibbadás ült minden külső tagon,
 Te valál az, a ki lüktetél szabadon.
 Most mi vagy? megromlott, sántabéna kézláb;
 Tehetetlenségnek szolgasága néz rád:
 Zsarnokod nem fárad többé lánczra tenni,
 Megtanulta már, hogy — — nem birsz szabad lenni!

KARA GYÓZÓ.

JÓKAI MÓR A FINN IRODALOMBAN.

Jókai Mór közelgő írói félszázados örömmünnepe alkalmából talán nem lesz érdektelen, ha — tudva a jubilálandó munkálkodásának világirodalmi jellegét — Jókai finn nyelven megjelent fordításainak könyvészeti összeállításával gyarapítom a már-már önálló szakmává nőtt Jókai- s vele együtt a magyar bibliographiai irodalmat.

Örömmel megvallom, hogy e könyvészeti összeállítás nem egyedül az én érdemem. Dr. Almberg (Jalava) Antal, a helsingforszi egyetem rektora, a »Kisfaludy-társaság« tagja, ki már eddig is Jókainak több munkáját (l. alább) s szinirodalmunk egynémely jelesbbjeit átültette a suomi irodalomba és hazánk történelmét s ethnographiai viszonyait tárgyaló nem egy szakmunkával implementálta a kört, melyet történelmi rokonságunk központjából rajzolt 1875-ben Ahlqvist, a »Kioletär. Tutkimuksia, arvosteluja ja muistutuksia Suomen kirjallisuuden ja kielitieteen alalta« kötetében, majd 1877—78-ban I. R. Aspelin »Muinaisjäännöksiä Suomon suvun asumusaloilta. Antiquités du Nord Finno-Ougrien Publiés par I. R. Aspelin. I—III livraison. Hels.« címlapú és szintén a 70-es évekből »Suomalais-ugrilaisen muinaistutkinnon alkeita« felíratú munkájában, — volt szíves velem az adatok legtöbbjeit közölni, melyek alapján regényírónk finn fordításban s úgy könyv alakjában, valamint a finn hirlapi sajtóban szórványosan és időközönként eddig megjelent összes munkáiról hű bibliographiai képet nyújthatok.

A műveket a kiadás sorrendjében közlöm:

1. »Jókai Mór' in teoksia. I. *Carinus*. Historiallinen novelli Unkarin kielestä käänsi Koloman.« Helsingfors. 1875. 88 lap. 8: o. Kiadó a fordító.

Jókai ezen történeti beszélyét bizonyos Koloman pseudonymus fordította, helyes nevén Päivärinta Jakab, ki dr. Jalava szerint 1875-ben a helsingforsi egyetem hallgatója volt s Jókaitól többet is szándékozván fordítani, azért adta közrovatúl: Jókai Mór' in teoksia. I. = Jókai Mór munkái. I. E vállalatból azonban csak az első füzet jelent meg tényleg; fordított-e többet is Päivärinta = Koloman, Jalava nem tudja. Levelének szavai szerint: P. J. most lyceumi tanár Mikkelin nevé városban.

2. »*Pakolaisen Päiväkirja*. Kirjoittanut Jókai Mór. Suomenos Unkarinkielestä.« Helsingfors. 1877. 31 lap. nagy 8: o. — Kiadó az Uusi Suometar.

»Bújdósó naplója.« Fordította Blomstedt Oszkár, a finn és magyar nyelv volt magántanára a helsingforsi egyetemen, a ki 1871-ben, nagy reményekre jogosító fiatal korában meghalt. E fordítás még a 60-as évek végével készült, nyomásban azonban csak a fordító halála után 6 évvel később jelent meg, az »Uusi Suometar«, a legnagyobb finn politikai hírlapban, melynek tárczacikkét képezte az 1877. évi IV., VI., IX. és X-ik számokban. — Külön lenyomat a hírlapból fenti cím alatt.

3. »*Uusi Tilanhaltia* Mauri Jokai'llta. Unkarin kielestä suomentanut Antti Jalava. Tekijän elämäkerran kanssa.« Helsingfors. 1878. XIII. + 383 lap. Kis 8: o. Kiadó Churberg Valdemar.

»Az új földesúr.« Fordította Jalava Antal, eredeti magyar szövegből. A bevezetés XIII oldalát Jókai Mór életrajza foglalja el. Jalava hozzám intézett levele szerint: »Ezen gyönyörű kis életrajz, melyet Budenz József tanár által német nyelven kaptam, Jókai maga írta 1870 évi XII. 6. Kertbenyhez.«

Jókai életrajzáról levén szó, engedessék meg nekem, mint a ki »Jókai Mór élete és munkái« cz. irodalomtörténeti monographián immár évek óta szakszerűen dolgozom s gyűjtöm e műhöz az adatokat, irodalomtörténeteink, kalauzaink s a Jókai életét eddig kisebb-nagyobb terjedelemben és szerencsével tárgyaló irodalmi essayk ama közös és következetes tévedésére figyelmeztetnem, mely a regényíró születése dátumául 1825 febr. 19-ikét veszi fel. Igaz, a rév-komáromi emléktáblán ugyanezen adat van bejegyezve s Silberstein, Jókainak tudtommal eddig legterjedelmesebb életrajza, ki munkáját »Beiträge zu einer Biographie Moriz Jókai's« cím alatt az ugyanő által fordított s Boroszlóban, Schottlaendernél 1885-ben megjelent »Durch alle Höllen. — Historischer Roman von M. Jókai. Mit einem biographischen Beitrag und dem Portrait (Radirung) des Verfassers« előszavául mellékelte s ki nyilván avval dicsekedik vala, hogy e biographia adatait maga Jókai mondotta volt tollába, szintén azt jegyzi, hogy »Jókai wurde am 19. Febr.

1825 in Komorn geboren.« De ezen adatok hibásak. — Jókay Károly¹ — Mórnak 1814 május 3-án született testvérbátyja — Budapestről 1891. XII. 18. e tárgyban hozzám intézett levelében — többek között — ezt írja: »ásvai Jókai Móricz öcsém született, az atyám feljegyzése szerint, Komárom megye, Rév-Komárom városában, 1825. évi február hó 18-án s így a házon, melyben született, az emléktáblán tévesen febr. 19-ike van feljegyezve, mint születési napja.« Hogy tehát a következetes 19-ike mégis honnan ered, tudni fogjuk, ha ideígtatom a r.-komáromi ev. ref. lelkészi hivataltól Jókai Mórnak általam megszerzett hivatalos anyakönyvi kivonatát, mely következőleg hangzik: »Jókay Mór született 1825-ik évi február 19-ikén. Atyja: nemes Ásvay Jókay József, hites ügyvéd, Komárom vármegye alügyviselője; anyja: nemes Pulay Mária. Keresztszülei: Tek. Konkoly Thege László, Komárom megye főbírája; nems. Benkovits Susanna; Ns. Molnár Mihály; Ns. Takó Susanna; Ns. Szabó Lajos, hites ügyvéd s tábla-bíró; Fogthúi Erzsébet; Ns. Kalicza János; Ns. Czike Klára; Ns. Nagy Sámuel; Ns. Czike Susanna; Ns. Beöthy Gáspár; Kovács Katalin; Öreg Varjú János; Tuba Lidia; ifj. Szarka János és Töltéssy Lidia; keresztelő lelkész neve: Csepy Mihály.« Kérdést intézvé újból a »keresztelesi« datum iránt, Bajcsy Gyula r. komáromi ref. s. lelkész úrtól hivatalosan ezeket vevém: »A régi anyakönyvekben csak egy datum van bevezetve, nem úgy, mint a mostaniakban, hogy a *születés* napja és a *kereszteles* napja is külön-külön bent van. Én erre vonatkozólag kérdést intéztem főt. püspök úrhoz, s tőle azon választ nyertem, hogy a régiék csak a *kereszteles* napját vezették be; így tehát a közölt datum nem a *születés*, hanem egyedül *csak a keresztelesi* napot mutatja. S evvel a febr. 19-ike fejtve van. A kik t. i. az anyakönyv szerint indultak, hibásan fogadták el a kereszteles napját a születési nap dátumául, levén febr. 19-ike tévesen »születési« időpontnak bejegyezve, holott az febr. 18-ika s a keresztelesi nap 1825. febr. 19-ike.

4. »*Rakkaita sukulaisia*. Kirjoittanut Mauri Jókai. Unkarin kielestä suomentanut Antti Jalava.« Helsingfors. 1879. 54 lap. nagy 8 : o. Kiadó az: Uusi Suometar.

»A jó atyafiak«. Fordította eredeti magyar szövegből dr. Jálava Antal.

5. »*Kymmenen M. Jókain Novellia*. Unkarin kielestä suomentanut Arvid Genetz.« Helsingfors. 1881. 80 lap. 8 : o. Kiadó: Weilin és Göös.

Jókai Mór tíz novellája. Magyarból finnre fordította Genetz Arvid, ki akkor lyceumi tanár volt s jelenleg a finn nyelv és irodalom tanára a helsingforsi egyetemen. — A kötet tartalma a következő: 1. Arria. 2. A libapásztor. 3. Az utolsó csatár. 4. Jól

¹ 1848. márcz. 15-én csak Jókai Mór köszönt le neve »y«-járól.

el kell tenni a pénzt. 5. Mit beszél rólunk a világ. 6. Húsz év mulva. 7. Karácsonyi dolgozó. 8. Az ellenség levele. 9. Violanta. 10. A koldúsgyermek.

Arvi Jännes, költői néven Genetz Arvid, kiváló finn literátor, kiváló műfordító s a finn lyrikusok legelőkelőbbje, évekkel ezelőtt huzamosabb időt töltött Magyarországon s nyelvünket tökéletesen megtanulta. Csak két évvel ezelőtt is megjelent kötetnyi költeményeinek irodalmunkat érdeklő műfordításai közül kiemelendő főleg Vörösmarty Mihály »Szózat«-ának (mely már Genetz előtt két ízben fordított finnre), Arany János »Ágnes asszony«-ának s a Toldi-trilogia egynémely részleteinek igazán művészi kézzel eszközölt finn fordítása. Viszont Genetz finn eredeti költői munkássága sem ismeretlen hazánkban s csak újabban is bemutatta Vikár Béla úr szerzőnek »Ébredj Suomi« cz. kiváló lyricus költeményét, mely egyúttal Finnország nemzeti dala. (Vasárnapi újság füz. 1890. évi 483—484 l.)

6. »*Rakkanilen narrit*. Kirjoittanut Maurus Jókai. Suomennos. Helsingfors. 1881. 195 lap. Nagy 8 : o. Kiadó: A finn irodalmi társaság könyvnyomdája.

»Szerelem bolondja«. E regényt német fordításból fordította finn nyelvre Löfgren Viktor, az Uusi Suometar főszerkesztőjének neje: Löfgren Erzsébet.

7. »*Satakuvia 1848 ja 1849 vuosista*. Kirjoittanut Maurits Jókai. Unkarin kielestä suomennettu. Porvoo. 1884. 31 lap. 8 : o. Kiadó: Söderström Verner.

»Csataképek 1848—49-ből.« Magyar eredetiből fordította Krohn Gyula, a helsingforszi egyetem egykori finn nyelv és irodalmi tanára, 80-as években a »Suomen Kuvalehti« (Finn képeslap) szerkesztője, — meghalt 1888-ban. A fordított képek: »Egy bál«. — »A két csonka vitéz« s több adoma a forradalomból és a honvédeletről.

8. »*Kiusaaja*. Romaani. Kirjoittanut Mauri Jókai. Unkarin kielestä suom. N. E. W. Turku. 1885. 131 lap. 8 : o. Kiadó: Allardt Adolf.

»A kísértő«. Regény. Magyar eredetiből fordította N. E. W. = Nülo E. Wainio = Wainis Miklós, evang. lelkész, ki Mikszáth Kálmánnak »Jó palóczeit« is lefordította finn nyelvre. Wainis M. nyelvünket dr. Jalava Antaltól sajátította el a helsingforszi egyetemen.

9. »*Unkarilainen Nábob*. Romaani. Kirjoittanut Mauri Jókai. Unkarin kielestä suomensi Nülo E. Wainio. Tekijän kuvan ja elämäkerran kanssa. Helsingfors. 1888. Három kötet. XVI + 155 + 147 + 138 lap. 8 : o. Kiadó: Söderström Werner.

»Egy magyar Nábob.« Magyar eredetiből fordította Wainis Miklós. A szerző képével és életrajzával. Jalava hozzám intézett levele szerint: »A kép igen sikerült, finom photolithographia; az életrajzot én írtam.«

10. »Zoltán Kárpáthy. Romaani. Kirjoittanut Mauri Jókai. Unkarin kielestä suomensi Nülo E. Wainio.« Helsingfors. 1890. 452 lap. 8 : o. Kiadó: Söderström Werner.

»Kárpáthy Zoltán.« Magyar eredetiből fordította Wainis Miklós.

*

Könyvül való lenyomat nélkül a finn hírlapokban és folyóiratokban megjelentek eddigé:

I. Az 1866 óta fennálló »Kirjallinen Kuukauslehti« (Irodalmi havi-lap) közleményei sorában:

»*Taivaan linko-kivet*«. (A mennyei parittyá-kövek) 1872. évi X-ik számban.

»*Udeniroiden öitä*«. (Sylvester-éjszakák) az 1874. évi X-ik számban.

»*Tuhat toinen yö*«. (Die tausendundzweite Nacht.) A Pester Ll. 1877. évi april hó 1-ei számából — 2. Beilage zur Nr. 91 — fordította dr. Almberg Jalava Antal a Kirjallinen Kuukauslehti 1877. évi VI., VII. és VIII-ik számaiban. A P. Ll.-ban: »Die tausendundzweite Nacht. Original-Erzählung von Maurus Jókai. Vom Verfasser selbst für den P. Ll. deutsch bearbeitet«.

II. Az »Uusi Suometar« közleményei sorában megjelentek:

»*Faustina*« az 1889-ik évi XXXIX-iki számban.

»*Kenen kuollut?*« (Kinek a halottja?) az 1890. évi XV-ik számban.

»*Lupaus = velka*«. (Igéret = adósság) az 1890. évi XC-ik számban.

»*Teloittaja*«. (Egy hóhér) az 1890. évi CXIII-ik számban.

Valamennyit dr. Jalava Antal fordította.

Végül dr. Jalava leveléből: »Még van Jókai egy elbeszélése az én 1881-ben megjelent »Unkarin Albumi« — Magyar Albumomban, t. i. »Gyógyszer világfájdalom ellen«. De nem tudom, helyes-e a magyar cím, mert az elbeszélést a svéd nyelvből fordítottam finre. Igen szép novella, melyben szó van vak gyermekekről, a kik Kőlcsey himnusát: »Isten áld meg a magyart« éneklék«.

CHALUPKA REZSŐ.